

УДК 316.44

doi: <http://dx.doi.org/10.30970/VSO.2023.17.03>

Студенти-соціологи про свій досвід перших днів повномасштабного вторгнення

Швець Марія,
бакалавр соціолог, перший рік навчання

Мене звати Марія. Мені 30. Раніше я думала, що вже доросла, маю доньку, і готова до різного у житті, але цю мою зухвалу думку змінив ранок 24 лютого 2022 року... Мене розбудив телефонний дзвінок. Телефонувала моя подруга та повідомила, що почалася війна, вибухи у кожному місті країни. Спочатку я її не зрозуміла, оскільки ще не прокинулася, і навіть подумала, що це жарт. Аж раптом до кімнати увійшов чоловік, і підтвердив цю божевільну звістку. Яка війна, думала я, у XXI столітті. З ким? Невже це насправді? А потім – телевізор – новини, звернення президента, підписка на телеграм новини, і бажання хоч щось зрозуміти: що діється у цьому світі та моїй країні. Була навіть спроба виїхати за кордон, щоб моя дитина була у безпеці, та вистоявши чергу на кордоні у 5 годин, перед самим пропускним пунктом, я розвернулася, та поїхала у додому, бо зрозуміла, що не хочу тікати, це моя країна і я хочу бути тут.

Війна розпочалася ще у 2014, але її називали АТО. Хоча зараз розумієш, що антитерористична операція не може тривати роками, а тоді, у 2014 про це не задумувалася. Задумалася лише зараз, коли війна прийшла до мого дому, і вибила двері ногами. Я ніколи не думала про війну, як про частину нашого життя, але дикуни прийшли зі зброєю у руках вбивати та катувати громадян моєї країни.

Після 24-го лютого 2022 року моє життя поділилося на «до» та «після». Я стала злішою. Почала донатити на ЗСУ. Я дізналася, що таке донат, і що це не пончик. Я втратила спокій, що так старанно плекала останні роки. У мене з'явився страх за своїх рідних та близьких. Почала більше цінувати такі прості речі як безпека та дім. З'явилася шалена гордість за свою націю та воїнів, виросла любов до нашого народу, що в момент об'єднався заради боротьби проти спільного ворога. Зараз більше ціную життя та радісні моменти. Проте, з'явився дикий щем у грудях, коли згадую українських воїнів, і думаю: як вони там, на лінії вогню? І чи зможемо ми, чи я особисто, ті хто залишились у тилу сповна віддячити тим, хто захищає нас від ворога, віддаючи за це найдорожче: своє здоров'я та життя? І головне, чи не будуть їхні жертви марними?...

22.11.2023 року

Жукова Варвара

бакалавр соціолог, другий рік навчання

Я дуже вдячна сама собі за одну річ: восени 2021 року, під час навчання у 11-му класі, я знала, що ось-ось буду вступати в університет. Я чітко пам'ятаю, як думала, що востаннє переживаю «класичну шкільну осінь» і що рівно через рік все буде по-інакшому. Тому я почала активно фотографувати все навколо мене, всі побутові речі, які здавалися повсякденністю, всі рутинні моменти, саме з думкою, аби задокументувати всі ці моменти для себе майбутньої студентки. З невинною метою аби мені не було сумно за життям у рідному місті, коли поїду на навчання.

Якби я тільки знала, що фотографую останні місяці мирного життя. Зараз дивитись на ці фотографії – наче зазирати у паралельний світ. Ось фотографія мого шляху до школи. Мого kota. Прогулянки з подругою. Ці фотографії аматорські, на перший погляд не мають особливого сенсу, але вони приховують у собі дещо більше. Це задокументований світ, в якому ще не було війни. Дивитись на ці фотографії – відчувати, наче майбутнє могло повернутися зовсім по-інакшому, але ми всі разом потрапили у весь світ, де щось пішло не так.

Ось фотографія мого шляху до школи (яку розбомбили). Ось фотографія мого kota (якого вже немає, бо ми його залишили, коли тікали від ракет). Ось фотографія прогулянки з подругою (яка виїхала з України і не буде повертатись).

Я не буду першою, коли скажу, що, дійсно, війна розділяє життя на «до» та «після». Я відчуваю, що вся вага того, що нам довелося пережити за майже останні два роки, важким тягарем лягає на мене лише тепер. Тільки зараз я починаю свідоміше розуміти, наче дивитись ззовні, що траплялось у перші місяці війни.

Те, що було особливо помітно з першого дня війни – посилення плинності життя; всі зміни, всі рішення приймалися наче «у гарячці». Можливо, це суто психологічний ефект травми, а, можливо, просто особливість віку, але приймати виважені, раціональні рішення, особливо ті що стосувалися якихось змін у житті, стало просто неможливо. Обставини вимагали нагальних відповідей і не давали часу на роздуми, а події – переїзди, нові середовища, нові люди – відбувалися занадто швидко для їхнього повного, тверезого усвідомлення. Все це сприймалось наче через тунельний зір. Лише зараз, з плином часу, я відчуваю, що ця течія починає сповільнюватись; я знову знаходжу себе і повертаюсь у той стан рівноваги, що у мене відібрало 24 лютого. Приходить усвідомлення, що, так, це трапилось. Війна, переміщення, місяці проживання в чужому місті як ВПО, а потім як студентка. Ці зміни не треба заперечувати, але знайти в собі сили прорватись через їхню вагу, їхній тиск, до тієї Я, яка залишилась в ніч перед початком війни і нарешті продовжити йти по життю далі в мирі Сама з Собою.

Враховуючи це все – тунельний зір, постійна гарячка життєвих подій – перший рік навчання був нестандартним досвідом. Принаймні, точно не таким, як очікувала, будучи ще в школі. Особливо вражав контраст: можна порівняти, наприклад, середину літа 2022 року, коли ми сім'єю стояли в черзі за гуманітарною допомогою, і середину осені 2022 року, коли ми з одногрупницями переживали про те щоб гарно написати груповий проєкт. Або ж 21 березня 2023 року, коли я разом з подругами відвідала виставу «Львівське танго» усвідомлюючи, що рівно рік тому тікала від бомбардувань мого міста на машині волонтерів.

Постійні тривоги та блекауті осені-зими 2022 року були нагадуванням сюрреалістичності ситуації та справжності війни. Проте, я пам'ятаю свої самоспостереження на той момент: ракетні небезпеки, відключення світла, світломаскування – це не здавалось дивним. Все це наче складалось в один пазл. У нас же зараз війна: так і має бути, це нормально, чого дивуватися? Відвідування семінарів, переживання про дедлайни, нові знайомства – ось що здавалось дивним. Ось що «випадало» із картини «війни», яка вже встигла скластись за час з початку повномасштабного вторгнення. Блекауті не відчувались несподіванкою, рівно як і всілякі адаптації та «танці з бубном» навколо них, які студенти мали неодмінно виконувати. Стан постійної незручності став нормою.

Знову ж таки, зараз ці сильні почуття стихають і з'являється рівновага. Наскільки банально це б не звучало, але цей досвід навчив мене жити в теперішньому часі, не сумуючи за минулим та не намагаючись перетягнути труднощі майбутнього на сьогоднішній день.

Мені хочеться вірити, що я не єдина, хто зараз проходить через період рефлексії того, що відбулось за весь цей час – наважусь сказати, що буде навіть краще, якщо до мене це усвідомлення доходить із запізненням. На мою думку, для нашого суспільства було б зараз на користь відійти на два кроки назад та подивитись на картину, яка складається: що для нас стало нормою, а що ні, і що про цю «нову норму» думало би українське суспільство до 24.02.2022. Від початку повномасштабного вторгнення минув час, за який ми встигли відчутти удар, чинити опір, змінитися та адаптуватися. Незалежно від того, як довго ще буде тривати війна, для нас, напевно, зараз найкраще буде проаналізувати цей період та впевнитись, що ми не загубили себе у течії подій.

9.12.2023 року

Сапота Євгенія,
бакалавр соціолог, перший рік навчання

15 лютого 2022 рік (10 клас). У повітрі панує невелика напруга, адже ширилися чутки про напад, який готує росія на нашу державу 16 лютого. Мою маму охоплювала неймовірна паніка, а під столом у кімнаті стояла невеличка дорожня сумка із зібраними теплими речима та “тривожний” рюкзак з документами та їжею на перший час.

16 лютого 2022 рік. Звичайний шкільний день. Весь час думаю про можливий напад «сусіда», а однокласники постійно сперечаються стосовно ймовірності цього, проте увечері мене огорнув спокій, адже мій страх заввався викликаним лише неправдивою інформацією.

23 лютого 2022 рік. Серед людей знову ширяться чутки про початок повномасштабної війни найближчим часом, проте я вже «залізо-бетонно» впевнена у тому, що це черговий фейк.

24 лютого 2022 рік. Близько 6 ранку прокидаюся від безперервного звуку надходження повідомлень з Вайберу. У чаті родини панував хаос і паніка. У кожному повідомленні родичів було слово “війна” або “вибухи”. Починаю читати новини у пабліках про те, що йде бомбардування харківських аеродромів. І справді, почалася повномасштабна війна... О 6 ранку чую як дзвонить мамин телефон у сусідній кімнаті. Це була моя старша сестра, вона прокинулася від вибухів у Харкові. Я не панікувала, не плакала, не злилася, я просто сиділа на ліжку і намагалася отямитися, адже все це здавалося нереальним. У повітрі відчувався неприємний запах пороху, а вдаліні чувся глухий гуркіт зі сторони Чугуєва.

Тато повернувся з нічної зміни і о 9 ранку ми поїхали у центр селища купити продукти. Черги були кілометровими (без перебільшення), проте через тиждень вони здавалися звичним явищем. Магазили віддавали продукти безкоштовно (кожному в однаковому об’ємі). Згодом, коли полиці та комори спорожніли, більшість підприємців закривало магазин “назавжди”.

26 лютого 2022 рік. Розпочалося бомбардування складу боєприпасів у Балаклії. Відстань від нашої Андріївки до Балаклії 20 км, і від кожного вибуху тремтіли стіни будинку (через декілька днів стало тихо). Ми з батьками заклеїли вікна цупкими чорними сміттєвими пакетами, адже світло не мало виднітися через вікна.

Ніч з 1 на 2 березня. Вперше ночувала у мами на роботі (вона працює медсестрою в лікарні у Балаклії). І тато, і мама мали працювати у ту ніч, і про те, щоб саму лишати мене вдома навіть не думали, та я і сама боялася.

Ранок 2 березня 2022 рік. Близько 10 ранку ми повернулися додому, проте буквально через пару годин розпочалася окупація міста.

8 березня 2022 рік. Того вечора ми вперше почули звуки винищувачів у небі. Я встала з ліжка, проте відчуття тваринного страху змусило мене залякнутися. Ми затамували подих. Два винищувачі низько літали колами над нашою і сусідніми вулицями. Тоді я вловила себе на моторошних думках, що це може бути останній день нашого життя. Через декілька хвилин вони змінили напрям на сусіднє селище.

З того часу кожного вечора, ніби за розкладом, винищувачі вилітали з білгородського аеродрому та починали бомбардування околиць Андріївки, населених пунктів, що були навколо. Ми ночували на матрасах у коридорі, притримуючись правила двох стін. Нам не потрібні були ковдри, ми спали у зимових куртках та взутті, аби одразу прокинутися та бігти у погріб, коли “прильоти” дуже близько. Мені страшенно хотілося спати, але я боялася померти уві сні, боялася за життя сім’ї. Однак, ближче до ранку засинала.

11 березня 2022 рік. Кожна ніч перетворювалася на фільм жанру хоррор, а відчуття страху емоційно виснажувало. Отже, зранку ми з мамою і сестрою взяли речі і вирушили автівками кудись на Захід зі знайомими. Тато був змушений лишитися вдома. Мій настрій був пригнічений, відчувала себе вареною морквою. Проте, коли ми почали їхати Івано-Франківщиною, мою увагу привертав горбистий рельєф, адже я звикла до рівнин Слобожанщини. До того часу я жодного разу не бувала у тих краях.

13 березня 2022 рік. Ми приїхала у містечко Моршин Львівської області.

Дізналися, що переселенці можуть оселятися там у санаторіях безкоштовно. Спочатку було складно, адже переживала за тата і друзів, які лишилися вдома. Відчувала провину за те, що знаходжуся у безпеці. Про навчання я взагалі думати не хотіла, лише насилу робила домашнє, але згодом адаптувалася. Про перебування там я маю лише теплі, приємні спогади: дуже привітні люди, нові знайомства, інша природа. Тоді я вперше побувала у Карпатах і це було неймовірно. Правду кажучи, мені було важко прощатися з Моршином.

1 червня 2022 рік. Ми втрьох переїхали у Хмельницький (я прожила там рівно рік). Знову нові знайомства, нова місцевість. Хотілося додому, але повертатися було небезпечно. Багато страшних обстрілів за цей місяць було вдома, але найстрашніші були ті, коли обстрілювали Шебелинське газоконденсатне родовище, де працює тато.

З початком 11 класу я почала підготовку до НМТ, відвідувала різні курси, почала сильно звикати до міста.

8 вересня 2022 рік. Деокупація Балаклії. Відчуття шаленого щастя і радості: «Тепер мої близькі будуть у безпеці, а я повернусь додому». Зараз відчуваю мурашки по шкірі, коли згадую як побачила фото синьо-жовтого стягу у центрі мого міста. Тоді в мені прокинулася впевненість у тому, що війна починає закінчуватися,

ХРОНІКИ ВІЙНИ

Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. 2023. Випуск 17.

але це не так.

Сьогодні вдома відносно безпечно. Інколи десь чуються вибухи - на це вже не звертають увагу, проте я все одно переживаю за своїх батьків; сестра з тих пір лишилася жити у Хмельницькому, а я тепер навчаюся у Львові. Не можу назвати той досвід поганим чи хорошим, він просто є. Ті часи були емоційно найважчими, але я познайомилася з багатьма хорошими людьми, з якими підтримую зв'язок і сьогодні.

Зараз я хочу, щоб весь цей жах просто закінчився.

Іноді думаю: «Це сон. Зараз прозвенить будильник о 6:40 і я почну збиратися у школу. Завтра 25 лютого, треба підготуватися до контрольної з біології...»

23.11.2023 року

Погоріла Катерина,
бакалавр соціолог, перший рік навчання

Що ж таке війна? Усі ми читали про неї в книжках, чули з розповідей наших прабабусь чи прадідів або бачили у фільмах. Але ніхто й гадки не мав, яка вона насправді. Це й не дивно, тому що хто б міг подумати, що у XXI столітті, коли світ перебуває у стані свого найбільшого розвитку, люди зможуть жорстоко вбивати, грабувати та загарбувати чужі землі заради матеріальної вигоди. 24. 02. 2022 - дата, яка закарбувалася в пам'яті всіх українців. Це день коли ми зіткнулися віч на віч зі страхом, болем і переживаннями за рідних. Тоді ми вперше почули сирену, побачили вибухи. Паніка і страх опанували нашими думками, а головним завданням стало - вижити. В той день усі наші цінності набули зовсім іншого вигляду. Ми не думали про дорогий одяг чи техніку, все це виглядало таким непотребом. Тоді, коли людське життя і здоров'я набуло великої, як ніколи раніше, цінності. Моя родина з перших днів війни перебувала на Закарпатті. Донині я вдячна своїм батькам, які мали змогу вберегти мене та не дали відчувати на собі, що таке бути в епіцентрі війни. Якщо ми на заході прокинулися від сирени, то люди на сході бачили танки під своїми вікнами. Мене охоплював жах, коли наші знайомі, друзі або ж рідні розповідали, що їм довелося пережити. Люди у Маріуполі були відірвані від зв'язку зі світом, топили сніг, щоб мати хоч якусь воду. Прощались із життям кожен день. Вони переховувались у підвалах. Але найгіршим для мене залишається розуміння того, що там знаходилися діти. Безневинні душі, які ще не встигли усвідомити що таке життя, відчувати усі його радощі й переживання. Тисячі дітей залишились сиротами або інвалідами, хоча це стосується не лише дітей, дорослих теж. А скільки залишилось людей, які втратили все. Хтось залишився без домівки чи втратив роботу. Винищені є цілі міста й мільйони людей. Війна показала справжнє обличчя наших сусідів, дала зрозуміти, що ворог існує не лише за межами кордонів, а й живе з нами

на одній землі. Можливо, говорити, що у війни є свої переваги це неправильно, але ми бачимо, як за таких умов люди переоцінили цінність української культури. Наша рідна мова, традиції та звичаї були в тіні “російського сміття” не одне десятиліття. Зараз же відбувається процес українізації у всіх сферах нашого життя. Приємно бачити що, тепер українське популяризується не лише у межах держави - а й за її кордонами. Так, це складно, не всі хочуть це усвідомити й прийняти, але більшість населення проявляє свій патріотизм не словами - а ділом. І мене, як людину, яка усе своє свідоме життя живе на заході України це приємно дивує. Раніше мене часом сприймали як білу ворону, моментами насміхались, проте частіше захоплювались моєю українською мовою та знаннями нашої культури. Мені, на той час маленькій дівчинці, це було дивно чути, бо я виховувалась у родині, де наша культура і традиції цінувались. Таким чином вже зникло багато стереотипів, щодо сприйняття нас, як окремої нації, люди розгледіли унікальність та неординарність нашої культури й продовжують її вивчати, для розкриття усієї глибини її краси та незрівнянності. Наше життя вже ніколи не буде таким як колись. Ворог у нас - один, і мета наша - спільна. Перемога буде, але тепер ми розуміємо, що це далеко не 2-3 тижні, і не одне життя покладено за неї. Зараз наш народ згуртований, як ніколи. Уся наша робота і зусилля спрямовані на допомогу ЗСУ. Ми віримо у ЗСУ, і розуміємо, що нічого неможливого у цьому світі нема. Кожен займає своє місце на різних фронтах, хтось на передовій, хтось в інформаційному просторі, усі сфери діяльності є важливими. Лише спільними зусиллями ми зможемо перемогти у цій війні.

12.11.2023 року

Ясевич Олеся,
бакалавр соціолог, перший рік навчання

Коли розпочалось повномасштабне вторгнення я проживала в Ужгороді. Тож вибухів я не чула, а перша повітряна тривога була у нас лише через два тижні, але на декілька днів місто наче померло: на вулиці ні людини. Люди зустрічалися лише в магазинах, біля банкоматів, або на кордоні. І єдине місце де життя аж вирувало це гуманітарні штаби. Я багато волонтерила і до початку війни, тож знала куди йти і що робити, але таке розуміння було не у всіх, а допомагати хотів кожен. Всі зносили речі (від консерв і одягу до матраців) в місце прийому гуманітарної допомоги, людей безліч, місця мало, шум і галас, але всі об'єднані і готуються до приїзду переселенців. За три доби чат волонтерів ужгорода виріс з 300 людей до 3000, сотні повідомлень про пошук житла і порад як виїхати за кордон, я з подругою взялись модерувати той чат бо це перетворювалось в

ХРОНІКИ ВІЙНИ

Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. 2023. Випуск 17.

спати і мати змогу відповідати людям навіть серед ночі. Якщо говорити про мою сім'ю то за місяць до початку повномасштабного вторгнення в мене народилась сестра, вона стала третьою дитиною в сім'ї, тож мій батько отримав статус багатодітного і з початком вторгнення не втратив можливості їздити за кордон.

Тоді ми ще не знали як довго це буде тривати і як далеко може пройти російська армія, мої батьки хвилювались бо крім мене в них на руках чотирьохрічна і місячна дитина, тож вони вирішили поки є можливість виїжджати в Чехію. Напевно це був один з найважливіших етапів життя. Невдовзі тато вирішив повернутись додому. Мама займалась дітьми, тож вся робота з документами, влаштування сестри в садочок впала на мене. До цього додавалося онлайн-навчання на яке я вставала о 7 ранку через різницю в часі. Якщо коротко то Прага, яку я колись страшенно любила і розглядала як можливе місто для навчання, стала для мене просто ненависним містом з якого мені хотіло швидше поїхати. Єдине що мене врятувало - я пішла в Чеське відділення Пласту і там спілкувалась з українськими однолітками. Коли я повернулась стало трохи легше, але з'явилися нові виклики пов'язані з навчанням. Ужгород відносно безпечна територія тож навчання в школі повністю відновили офлайн, але повітряні тривоги ніхто не відміняв і якщо сирена лунає під час уроку - ми всі йдемо в підвал. І це, насправді, правильно, але не коли цей підвал зовсім не розрахований на таку кількість людей. Там була купа пилюки, плісняви, було душно і за місце на стільчику треба було буквально боротись.

Ніколи не думала що звикну до тривог, але до цього звикається в якийсь момент це навіть стало весело. В класі ми почали більше сваритись через російську музику, яку хотіли вмикати деякі однокласники, та й в загальному теми пов'язані з війною розсварили мене з багатьма людьми. Викликом були вимкнення світла. Іноді світла могло не бути й 8 годин потім на 2 вмикається і знову на 8 нема.

Цей період співпав з моюю активною підготовкою до НМТ (тепер я вже не романтизую роботу при свічках, це не робоча естетика, а незручна реальність). Іноді я могла приходити додому о 17:00 лягати спати, прокидатись о 2 ночі щоб помити голову і зробити домашню роботу до 5 ранку поки є світло і на 8 ранку йти в школу. З плюсів - я навчилась запалювати плити сірниками, дуже корисна навичка для гуртожитку. Війна вплинула і на мій вступ до університету. Я щаслива що не зрадила своїй багаторічній мрії і переїхала до Львова. Водночас, коли ти живеш в райському куточку, куди тікає більшість переселенців і (хоч Львів це не Харків чи, навіть, Київ) переїзд туди куди часом «прилітає» звучить дуже не привабливо. І всі ужгородці яким я розповідала що хочу навчатись у Львові починали лякати мене розповідями про розбомблені гуртожитки. Ще був фінансовий фактор, бо з початком повномасштабного вторгнення мій батько втратив роботу, дітей стало більше, а грошей менше - така собі ситуація. Тож думала я про це рішення до

до останнього, але зрозуміла що якщо не поїду то буду шкодувати про це все життя.

Якщо говорити про мою позицію то вона завжди була проукраїнською. З чотирнадцяти років я працюю в різних громадських організаціях і з проактивними людьми, які сильно на мене вплинули. Тож від російського контенту я почала відмовлятися набагато раніше ніж це стало масовим явищем. Війна принесла нам і щось хороше. Яюсь за півроку до початку «великої війни» я мала розмову з однокласником на тему волонтерства і він сказав «Я не дурень, щоб працювати безкоштовно»; 25 лютого 2022 року він написав з питанням: чи потрібна допомога. Війна дуже різко змінила наші погляди на все і прискорила розвиток громадянського суспільства років, напевно, на тридцять. Війна це однозначно страшно, але чогось вона нас вчить, десь приносить теплі моменти, покаже де твій друг, а де ворог. За цей час ми навчилися з жити в стані війни, звикли до тривоги, до пар у бомбосховищах, ми стали більше цінувати життя і дрібниці в ньому. Зараз хочеться прожити кожну хвилину на повну.

27.11.2023 року

Кукса Тетяна,

бакалавр соціолог, перший рік навчання

Я не пам'ятаю точних деталей як всі говорили про початок повномасштабного вторгнення. Хтось не міг повірити, що у XXI столітті таке може трапитись, а хтось був налаштований реалістично і розумів, що повномасштабного вторгнення від росії не уникнути.

16 лютого я стояла зі своєю подругою в класі та обговорювала повідомлення, які починали ширитись мережею: російські військові підходять до українського кордону. Тоді я чітко розуміла що станеться, але я всіх заспокоювала. Моя подруга вже тоді розповідала куди буде їхати, якщо це станеться. А я вже тоді прийняла рішення, що нікуди виїжджати і тікати не буду.

24 лютого. Ранок. В мою кімнату заходить бабуся, як зазвичай вона це робить, щоб збудити мене в школу, але той ранок я не забуду ніколи. Вона зайшла зі словами: «Почалась війна». На диво в мене не було паніки, спочатку я зайшла у соціальні мережі, щоб почитати новини, і ось я бачу всім відоме відео, звернення президента Володимира Зеленського і всі жахіття, які відбувались в ту ніч. В той день скасували навчання, і до кінця навчального року ми навчалися дистанційно. Згодом я стояла на ганку і слухала як же чудово співають птахи, і складно було уявити, що в той момент на кордоні України наші військові усіма своїми силами намагались зупинити російський наступ.

Того ранку я зовсім не випускала телефон з рук, я була зі всіма близькими

ХРОНІКИ ВІЙНИ

Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. 2023. Випуск 17.

друзями на зв'язку, слідувала за новинами. Для того аби трохи відволіктись ми з мамою пішли в центр міста (нам не потрібно було продуктів, адже мама купила їх незадовго до цього). На вулицях міста було дуже багато людей, всі панікували, закуплялись продуктами, знімали гроші з банкоматів.

Ми повернулись додому, інша частина дня пройшла спокійно, я спілкувалася з друзями, читала новини, тоді я не спала цілу ніч, боялась, що почнеться тривога, і ніхто не почує. На щастя в ту ніч тривог не було.

Я не пам'ятаю дату коли в моєму місті вперше увімкнулася повітряна тривога, але тоді я вперше запанікувала. Зараз, на жаль, сигнал повітряної тривоги для мене звичайний, а ось тоді це був звук смерті, мама була тоді на роботі, і спершу я зателефонувала до неї, щоб вона спускалась в укриття, після цього ми з бабусею та моїми двома котиками пішли в погріб, оскільки поблизу укриття не було. Тоді над моїм містом дуже гучно літали літаки, було страшно, мій котик дуже сильно злякався, тому я тримала його на руках, хоча самій і було страшно. Того дня я вперше заплакала за час повномасштабного вторгнення. Взагалі я намагалась бути спокійною, плакала не багато, адже розуміла, що це ніяк не допоможе.

Проїшов вже деякий час, починав танути сніг, ми з мою подругою вирішили зібрати якусь гуманітарну допомогу. Бабуся дала мені консервації, я пішла купила ще якісь продукти, і ми це віднесли в місце де збирали «гуманітарку». Коли ми прийшла туди, там було дуже багато людей. Мені це дуже підняло настрій, адже всі згуртувались, і приносили все що було потрібно. І тоді я зрозуміла, що тільки коли ми всі об'єднаємось – ми сила.

Перший вибух в моєму житті. Ніч. Лунає сигнал повітряної тривоги, ми з сім'єю спустились в погріб, сиділа ми не до відбою через те що було холодно. Ми повернулись до будинку, все було добре. Я живу близько біля Старокостянтинова, а там знаходиться аеродром, в ту ніч росіяни його обстрілювали, з свого вікна я бачила великі спалахи, трусились вікна. Тоді я була неймовірно налякана, адже ніхто не знав, де буде наступний «приліт».

З початку повномасштабного вторгнення пройшло 3 місяці. Я вийшла на прогулянку містом з подругою. Ми проходили повз воєнкомат, і саме тоді забирали людей на фронт, матері проводжали своїх синів і дуже гучно плакали. Моє серце боліло як і за наших захисників, так і за їхніх батьків.

Проїшло багато часу. Настав Новий рік. Перший сніг. Я не раділа тому снігу, бо я розуміла, що нашим захисникам буде ще важче боронити нашу країну.

Новий рік. Всі були в очікуванні промови Президента, і ось вона. Тоді вся моя сім'я плакала. 2022 рік змінив багато чого, хтось змінив свої цінності, хтось покинув свою домівку, в яку більше ніколи не повернеться, хтось почав більше цінувати життя.

Проїшло багато днів з початку повномасштабного вторгнення, я стала морально сильнішою. Я не буду говорити про те як я змінилась за час повномасштабної війни. Війна це страшно, кожного дня російські загарбники забирають життя наших захисників, цивільних людей, дітей, тварин і це страшно. Для нашої перемоги потрібно згуртуватись і бути одним цілим, і тільки тоді ми зможемо перемогти!

21.11.2023 року

Некрасова Анна,
бакалавр соціолог, перший рік навчання

Початок повномасштабного вторгнення для мене був шоком. Все моє оточення тільки й говорило про те що це все байки, ніякої війни не буде, нема чого переживати, «кому та війна треба?» і так далі. Часто навіть у ЗМІ якісь експерти говорили що це малоймовірно, зараз війна нікому не потрібна. І я вірила, насправді, думала, як це може статись, що за абсурд, путіну це буде не вигідно... Тільки й запам'ятала як за тиждень до вторгнення на початку уроку вчителька з християнської етики прийшла й поділилася своєю стурбованістю: їй наснився сон, що чужі військові бігають по наших землях і нищать все живе. Варто зауважити що з тих днів я пам'ятаю мало що. Все було в тумані паніки і вічного стресу.

Ось я і прокинулася. На годиннику десь по 5 ранку. В мене тоді часто бувало так, що я вставала до будильника. Прокинулася я з тривожним відчуттям, мабуть це було через тести, які на мене чекали у школі (так і не дочекалися). Я зайшла у телеграм перевірити що відбувається. Мою увагу привернули пости про вибухи, війну. Там говорили про наступ ворога по всій Україні, росія бомбила міста, якщо спершу це були аеродроми, військові бази, то чим далі тим гірше...

Коли моя мама прокинулася то вона не повірила почутому і як би я їй не рекомендувала не їхати на роботу вона не могла цього зробити. Отож до того часу коли пролунали перші сирені всі мої знайомі вже встали й почали жваво обговорювати події. Мої однокласники обговорювали чи триватиме навчання офлайн аж раптом ми почули перші вибухи, це було поряд...

Той день тривав вічність. Школу відмінили, я весь день лежала на ліжку та читала новини, все читала, читала, читала і читала. Декілька годин поспіль я дивилась новини в телевізорі, звернення президента і весь той гармидер який відбувався. Цілий день мене супроводжувало сильне відчуття тошноти, головний біль через великий стрес і тривогу, які переслідували мене весь день і кілька днів чи навіть тижнів потому. Я не знала що мені робити, як мені бути і з того часу все як в тумані. Пам'ятаю як по тисячу раз перечитувала інформацію щодо заходів безпеки, які розсилали всі ЗМІ. Мене нудило від всіх блогерів і медійних осіб за якими я спостерігала в соціальних мережах. В основному тоді це були російськомовні блогери, які жили в росії. Вони не казали нічого про війну, а й далі знімали свої кумедні та розважальні ролики... Я не розуміла як так можна. Решту днів я тільки й сиділа в телефоні, дивилась новини, гортала ТікТок і блокувала кожен російськомовний акаунт який тільки траплявся мені на шляху. Я розуміла що війна є не тільки на фронті, росіяни активно вели інформаційну війну проти українського населення,

ХРОНІКИ ВІЙНИ

Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. 2023. Випуск 17.

а також я побачила наскільки сильно ця дезінформація повпливала не тільки на нас, а й на іноземців, усі вони роками чули неправдиву інформацію яку поширювали росіяни. Хоча спершу я була наївною і шукала чи та людина, чи той акаунт справді російський, чи це просто такий наш українець. Зрештою згодом усі вони летіли в бан. Я не хотіла й бачити хоч одне на тисячу російськомовне відео, я розуміла що якщо це бачу я, то й тисячі інших українців, проте інші українці навіть ніби й не вбачали в цьому проблеми, тому цих російськомовних роликів було досить багато, набагато більше ніж українськомовних роликів.

З того часу я почала відмовлятися від усього російського (ніякої музики, ніяких фільмів, чи то серіалів, чи навіть аніме які я по більшій мірі обожнювала дивитись, але переклади були тільки російською, я відмовилась від усього цього). Пам'ятаю, як спілкувалася зі знайомими з різних міст України, як вони розповідали, що на їхніх очах відбувалися великі вибухи, бомбили коло їхніх осель, і, якщо росіяни перед тим бомбили критичну інфраструктуру, то потім вони «випадково» влучали в мирне населення. Отож я почала усвідомлювати важливість питання мови, наскільки важливою є самоідентифікація суспільства як нації. Раніше я дуже раділа якщо, наприклад, якісь відомі американці згадали російського артиста, і я раділа що ніби «ой як приємно що НАС помічають», але це ніякі не ми, ми не братські народи, досить.

Дуже шкода що саме війна навчила мене і тисячі людей що ми українці, і що це дуже важливо. Війна навчила нас - хто такі росіяни. Хоч я і зі Львова і мою домівку не розбомбили, мої батьки і родичі живі, війна дуже повпливала на мій психічний стан та на моє світобачення загалом. Так як не було достатньо інформації українською, а на російське в мене вже принципово табу, я вирішила вивчати англійську і це дуже допомогло мені в майбутньому, хоч я й до того ніби і вчила англійську, але тодішні обставини значно прискорили вивчення. Я розуміла наскільки важливо просувати все українське. Я намагалася популяризувати український контент, почала більше цікавитись українською творчістю, в школі українську літературу вже сприймала зовсім по іншому. Не хочу сказати що до війни я не займалась цим, просто я не розуміла наскільки це важливо.

Важливим елементом мого життя стало волонтерство, я постійно донатила майже всі свої кишенькові гроші на ЗСУ, на притулки для тварин, збирала банки для окопних свічок, неодноразово брала участі в плетінні сіток, та благодійних ярмарках та ін. Війна змінила мене, моє життя, показала реалії, допомогла мені відмовитися від російськомовного оточення та його значного впливу на мене. Вона навчила мене багато чому та крім хорошого принесла купу втрат та нервів, значно більших ніж можна було очікувати. І по сьогодні ці втрати не зупиняються, нещодавно в мене померло на фронті троє знайомих, яких я знала все життя, декілька в полоні. Я розумію і бачу, що твориться там, там де ведуться бої, але я не здаюся.

Я вірю у нашу перемогу, навіть якщо вона не буде скоро - я знаю, що вона буде. Я не перестаю підтримувати нашу армію і наших волонтерів, хоча війна іде уже дуже довго, важливо не забувати про це і показувати реалії війни всьому світу, життя іде і я хочу щоб ніхто цього не забував, щоб ніхто не забував хто такі росіяни і що вони роблять з нашими людьми та нашою рідною землею впродовж століть.

14.11.2023 року

Береза Ангеліна,
бакалавр соціолог, перший рік навчання

Повномасштабне вторгнення росії в Україну залишило неабиякий слід на долі кожного українця. Російська агресія зруйнувала тисячі й тисячі життів, тож про це не можна мовчати. Саме тому я хочу поділитися і своєю історією, та тим як на мене вплинула ця кривава війна.

Почну з того, що я й уявити не могла, що в наш час може початися справжня війна. Пам'ятаю, як за тиждень до її початку, ми з однокласниками сміялись з чуток, що російська армія може на нас напасти, думали, що це все безглуздя і спроба якось нас залякати. Але ж нічого серйозного не може бути, правда? Як же сильно ми помилялися...

24 лютого мало початися для мене так: я прокидаюся о 7:50, роблю ранкову щоденну рутину, іду снідати з сім'єю, а потім готуюся до онлайн уроків, тому, що наш клас тоді закрили на карантин, оскільки однокласниця захворіла на COVID-19. Загалом це мав бути звичайний безтурботний день. Проте, виявилось все далеко не так, як завжди.

Мій ранок почався з того, що мама розбудила мене зі словами, що почалася війна, і Україну обстрілюють зі всіх сторін. Зазвичай, мене важко розбудити, але в той момент мене ніби облили відром крижаної води. Ці слова мами я не забуду ніколи. Замість ранкової рутини, я заходжу в соцмережі, щоб переконатися, що саме відбувається. А й справді, все почалось, хоча й досі не віриться. Хочу додати, що багато людей в цей день прокинулись близько 5:00 від вибухів, проте для мого міста цей жах почнеться пізніше.

Як би абсурдно це не звучало, але ніхто не скасував онлайн уроки в школі. Тож, з плутаниною в думках, всі приєднуються на конференцію. Вчителі не знають, що робити в такій ситуації, і проводять урок як завжди, проте напруга присутня. А я тим часом паралельно переглядаю мільйон інформаційних телеграм каналів про війну, яких в мене до цього навіть не було.

Того ж дня війни, о 16:43 мені пише подруга, що чує гул сирени. Я в паніці виходжу на двір і вперше в житті чую повітряну тривогу.

На жаль це було далеко не в останнє.

Минуло декілька днів після початку повномасштабної війни. Тепер моя ранкова рутинна – це перегляд новин про те, що ж трапилось за ніч. Кожного ранку я сподіваюсь побачити там, що все скінчилось. Не вірю, що це ще й досі може продовжуватись, не хочу в це вірити. Ще через тиждень я втомилася від новин. Вже не дивлюсь їх у такій кількості. Досі кожен день прокидаюсь з надією, що сьогодні це все закінчиться.

Березень 2022 року. Росіяни окупували місто Енергодар і взяли під контроль Запорізьку Атомну електростанцію, найбільшу в Європі. Моє місто Нікополь знаходиться на правому березі Каховського водосховища, якраз навпроти Енергодару. Окупанти погрожують підризом станції. У Нікополі також неспокійно, адже місто знаходиться в 7 кілометрах від ядерної небезпеки. Шкільні уроки охорони здоров'я поповнюються попередженнями коли і як вживати йод при загрозі ядерного вибуху, але, чесно кажучи, навряд чи на такій незначній дистанції це б нас врятувало. Проте, на щастя, все минулося.

Також було заборонено вмикати світло, коли вже темнішало, оскільки це могло надати можливість окупантам краще націлюватись на наше місто в темряві.

12-13 липня 2022 року пекло дійшло і до мого міста. Раніше ми лише чули вибухи з сусідніх міст, у тому числі з Енергодару. Відчували вібрацію землі та гул від ракетних ударів. Але в липні окупанти націлились конкретно на Нікополь. Протягом тижня вони обстрілювали околиці міста, де знаходилась військова база та завод. Зараз я вже точно не пам'ятаю, в якій це було послідовності. Але яскраво пам'ятаю, як звучали ці вибухи, як після них вночі світилося небо від пожежі, як лякались мої молодші сестри від цього жаху. Ми до останнього не хотіли кудись виїжджати, хоч багато хто пропонував виїхати за кордон, або хоча б на Захід України. Ми весь цей час не наважувались, сподівались, що все хоча б трохи стихне. Але обстріли тільки посилювались.

17 липня 2022 року мама кличе мене, щоб сказати, що через декілька днів ми виїжджаємо. Тоді поширювалась інформація, що росіяни планують завдати масштабного удару по Україні. Тому ми прийняли рішення поїхати кудись в Західні області. Можливо хоч там ми зможемо сховатись. Тоді ми планували поїхати на місяць. Лише зараз я усвідомлюю, на скільки це було наївно. Але думка про те, що мене навіть місяць не буде вдома, вже не давала мені спокою.

19 липня 2022 року після того, як попрощались із рідними, ми вирушаємо. Аби ж я тоді знала, що не побачусь з ними ще багато місяців. Наша дорога тривала 16 годин без упину. Вирішили їхати через Київ, адже не знали точно про стан іншої траси. Проїжджаючи Київську область, довелося побачити на власні очі всі ті жахи, які чинили тут колись росіяни. Зруйновані, згорілі будинки, точніше, лише мала

їх частина, були всюди на виїзді з міста. Ми їхали, по факту, не знаючи конкретно куди, аби тільки подалі від лінії зіткнення. Мама дзвонила і шукала житло прямо в дорозі. Пізно ввечері того ж дня, ми зупинились в місті Яремче Івано-Франківської області. Власниця будинку трохи знизила ціну за оренду, оскільки поставилась із розумінням до нашої ситуації. Всі були виснажені після довгої дороги, тож сил на щось, окрім сну не було.

20 липня 2022 року я зранку прокинулась в паніці від дуже гучного грюкоту на вулиці. Оскільки я ще не звиклась із думкою, що тепер я не вдома, а в місці, де зараз більш безпечно, то одразу подумала, що це звуки російських ракет. Трохи згодом я зрозуміла, що це був потяг, що проїжджав біля нашого будинку. Виявляється ми оселились недалеко від залізничної дороги. Мені, насправді, вже не вперше якісь сторонні звуки здавались вибухами. Кожен гучний звук змушує насторожитися.

Трохи пізніше, ми з сім'єю виходимо на вулицю, де розкриваються неймовірні краєвиди. Я мріяла побачити Карпати. Але ж не за таких обставин...

Після трьох місяців життя в Яремче, ми переїхали в Надвірну. Тут ми зустріли й Новий рік і рік з моменту, як ми поїхали з дому. Не знаємо на скільки ми ще тут. Дуже хочеться додому, але там ще небезпечніше, ніж тоді, коли ми були там. Моє місто обстрілюють майже щоденно. Місцеві жителі потерпають від ракет, адже, як відомо, окупанти ціляться не лише у військові об'єкти, а й у житлові будинки, школи, садочки, лікарні. Складно усвідомлювати, що під цими обстрілами знаходяться і мої друзі, і родичі, які не захотіли виїхати.

4 грудня 2023 року я пишу цей твір. Вже майже півтора року я не була вдома. А колись думала, що один місяць це довго. Навіть уявити ніколи не могла, як щось може так перевернути моє життя догори дригом. Знаю, що є люди, які, на жаль, пережили набагато більше, ніж я. І я дуже вдячна, що я не перебувала під окупацією, що не чула страшні вибухи кожного дня впродовж довгого часу, що мої рідні люди живі, а будинок в моєму місті цілий. Лишається лише величезне бажання хоча б ненадовго приїхати додому, побачити всіх. Але, чи скоро це буде?

16.11.2023 року

Горошко Владислав,
бакалавр соціолог, четвертий рік навчання

23 лютого 2022 року. В той день я мав звичні пари в університеті, після пар, у вечері я сидів з одногрупниками та весело проводив час, паралельно обговорюючи ситуацію із скупченням російських військ коло українського кордону. Тоді я щиро вірив у те, що це ніщо не більше, як залякування, провокація. Проте ранок 24 лютого усе змінив.

Того ранку мене розбудив мій батько зі словами «В країні війна». У той день стояло буквально питання чи виїжджати, чи не виїжджати. Якщо виїжджати то куди, на скільки, як далеко? А це питання стояло гостро, бо ми живемо у військовому містечку, що вселяло страх у моїх батьків та рідних, адже туди могли прилетіти ракети. Окрім цього, я та мої близькі переймалися за мою маму, оскільки вона військовослужбовець. Особисто у мене був страх, що її переведуть на схід України і вона буде воювати. Проте все ж зійшлись ми на тому рішенні, що ми лишимось ночувати у себе вдома, а за результатами цієї ночі уже вирішимо, що робити далі. У ту ніч мене не залишала думка того, що у будь-який момент у квартиру могла прилетіти ракета, був страх через це. Але перша ніч пройшла спокійно, тому і прийняли рішення, що можемо лишитись вдома.

Мати знаходилась у частині практично 24/7, тато працював на своїй роботі, брат тоді прийнявся за новий рейс, як далекобійник, щоб допомогти військовим. Мені в університеті дали тимчасові канікули, тому я став допомагати татові на його роботі, а також ми разом ходили нести варту на блокпості, який самоорганізувався з місцевих людей. В першій тижні повномасштабного вторгнення, була постійна тривога, напруга, страх вдома, усі переживали за своє життя, за майбутнє. Для мене особисто підсилювало тривогу те, як мама постійно була на роботі, а приходючи з роботи практично ніколи не ділилась хорошими новинами, а жодна ніч не пройшла без думки про втрати життя під час сну, проте засинати та спати я міг нормально та спокійно, не дивлячись на тривогу та страх. Та і насправді, я не можу сказати, що ця тривога, цей страх змусили мене кардинально змінитись, це лиш викликало дискомфорт, до якого я зумів звикнути. Я увійшов у новий ритм, у нові правила гри та грав за ними. Так проходили перші тижні повномасштабного вторгнення.

Далі ситуація змінювалась. У першу чергу змінилось те, що мама перестала працювати 24/7, а уже мала право проводити ніч у дома, приходити раніше і тому подібне, а тато у свою чергу вирішив призватись до армії у місцеву частину. Так він по сьогоднішній день працює в армії, несе службу. Брат тоді повернувся назад на свою квартиру, разом з своєю дівчиною, а у мене закінчились тимчасові канікули, тому знову вертався до навчання, паралельно продовжуючи нести варту на

на блокуванні до квітня через розформування блоку.

Вдома нарешті атмосфера ставала легшою, відчувалось, що не я один зник до сьогоднішніх умов, що усі змогли прийняти це та продовжили жити. В цей момент можу точно сказати, що за емоційним станом я остаточно повернувся на хвилю 23 лютого, тобто не було ні жодної тривоги чи страху, навіть коли була тривога і потрібно було йти в укриття. Водночас відбулись важливі зміни у моєму дозвіллі, інтересах та у думках. Справа у тім, що до 24.02.2022 року я був у російському інфопросторі, тобто дивився російських блогерів, споживав російський контент і, мабуть найгірше, не вважав росіян винними у подіях 2014-го року, гадав що винен їх президент і ніхто більше. Події 24 лютого змусили мене повністю переглянути моє відношення стосовно сусідів зі сходу. Я гадав, що і війна не розгориться новим вогнем, не почнеться повномасштабне вторгнення, бо гадав що вони ще адекватні люди, що вони не підуть на такий жахливий вчинок. Та звісно я помилявся, бо росіяни виявились ще більшими негідниками, ніж можна було собі уявити. Особливо про цю тезу свідчили події у Бучі, Ірпені та інших містах. Новини про це прямо засвідчували, що нічого спільного з народом країни-агресора у мене, як у людини розумної, як в українця бути не повинно. Тому я докладав зусиль, щоб позбавити себе від цього простору і внаслідок з цим я зіткнувся із, так би мовити, інформаційним застоєм.

Я переглядав у youtube на той момент лише виключно одних блогерів «Леви на Джипі», тому що вони були єдиними українцями, не росіянами, яких я дивився та слухав до 2022 року. Для мене була важлива відмова від російського інформаційного контенту, оскільки у музиці я від російського відмовився ще у школі, фільмів чи серіалів російських я практично не дивився, тому єдина точка дотику на той момент був youtube і ця точка була надто потужною. Через це, інформаційний застій став частиною мого буденного життя, до поки я не знайшов для себе нових блогерів, яких я міг дивитись, до яких міг прислухатись та брати за приклад.

Повертаючись до навчання, то я на початок повномасштабного вторгнення був ще на 2 курсі. Навчання тоді для мене не відрізнялось практично від навчання в період карантину. Це було майже те саме дистанційне навчання, за винятком постійних тривог, які могли зірвати пару. Проте були і випадки, коли ми з викладачами, сидячи в укритті, проводили пари і це насправді було для мене лиш на користь. Ну, можливо ще можна підмітити те, що тоді, на 2 курсі, викладачі дещо лояльніше відносились до нас, оскільки для нас всіх це був стрес і нам всім потрібно було якось справлятися, тому це була як допомога з їхнього боку. Проте ця лояльність уже відійшла коли почався третій курс, коли ми повністю змогли адаптуватись до повномасштабної війни настільки, що нас навіть вивели знову на змішане навчання де лекції були онлайн, а семінари офлайн. Тоді

ХРОНІКИ ВІЙНИ

Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. 2023. Випуск 17.

семінари нам перешкоджали проводити тривоги, а лекції перешкоджали проводити відключення світла, які почались через бомбардування електростанцій. Через це, був досвід складання іспиту у бомбосховищі, де я тоді склав іспит на відмінно. Але навіть це не стало приводом не навчатись, тому доводилось адаптовуватись і до цього. Десь один день пропустити лекцію, тому що світла не було, десь пару відсидіти у сховищі, але навчання тривало і досить успішно для мене.

До сьогоднішнього дня навіть тривоги стали рідкістю у Львові, але думки про війну, про військових на фронті і про бажання покінчити з війною з голови не виходили. Звісно хочеться, щоб війна якомога швидше закінчилась і на початку 2022 року я у це ще міг вірити, проте зараз є відчуття, наче конфлікт потихеньку заморожується і повертається до стану 2016-21 років, що насправді жахливо, оскільки дає можливість повторення подібного вторгнення знову, що означало б, що жертви, які приклали військові, волонтери, добровольці були марними.

Звісно є віра, що війна ця закінчиться перемогою України, а саме поверненням українських територій та росколом росфедерації, але і в це стає важко вірити, коли помічаєш численні корупційні скандали та те, що ніхто, окрім українців, не хоче розколу країни-агресора. Через це не має впевненості про те як війна закінчиться та коли, проте потрібно робити усе, що в наших силах, щоб покласти їй край.

15.11.2023 року